

RETSENSIOONID JA REFERAADID

EESTI RANNA- JA LUHANIIDUD (ELFI Raamatukogu 2. Toimetanud Eerik Leibak ja Lauri Lutsar). Tallinn, 1996, 246 lk.

Väljaande pealkiri rõõmustab paljusid botaanikuid, agronome, lihtsalt loodusesõpru ja maavaldajaid. Seitsme peatüki ja suure lisaga kirjatöö peaks pealkirja järgi otsustades iseloomustama ökosüsteeme, mille taimkatte moodustavad valdavalt mitmeaastased rohtsed mesofüüdid. Lähem tutvumine tõstatab aga arvamuse ilmunud töö sisu ja pealkirja mittevastavusest. Jääb mulje, et eesmärk pole ranna- ja luharohumaade inventariseerimine, seejuures prioriteetselt rohurinnet iseloomustades, vaid teatud biotoopide looduskaitseline tutvustus ja seda peamiselt ornitoloogilisest aspektist ning ingliskeelsele lugejaskonnale. Leheküljel 65 on otse ka välja öeldud – “Seega kasutati rannaniitude hindamisel ornitoloogilisi kriteeriume, kuna floristiliselt on karjatatavad niidud vaesustunud ning oluliste looduskaitsealuste liikideta (vt. ptk. 3).” Öeldu näitena võiks tuua lk. 190, kus Ropka–Ihaste luhaniidu rohurinde iseloomustus on ammendatud 2 taimeliigiga, kuid loetletud on 16 linnu-, 2 kahepaikse, 2 imetaja ja 4 liblikaliiki. Kiilidest on mainitud rohe-tondihobu. Kui rannaniitude juures on enamasti siiski püütud iseloomustada taimestikku, siis luhtade juures on seda tehtud pigem erandina. Taimestiku kirjelduseta on läbi saadud ka suurte luha-alade (Kirbla–Kloostri 1500 ha, Rannamõisa 1470 ha, Vanajõe 800 ha jt.) juures. Luhaniitudele rajatud polderniitude olemasolu pole väärinud isegi nimetamist. Kasutusest väljalangenud rohumaadel on rohurindes liikide dünaamika küllalt kiire. Mida sellistes tingimustes pakuvad kirjandusest võetud andmed ja 1937., 1977. ja 1989. a. kaardimaterjal (lk. 189)? Kuidas mingi ala (näiteks lk. 202, 203, 206, 207 jt.) seisundi hindamist on võimaldanud märkus “Wetstonia käigus neid külastatud pole”? Vaatamata sellele, et töö sissejuhatuses on märgitud poollooduslike märgalade senise majandamise praktika ja nende edasise kasutuse perspektiivide käsitus, ei ole siiski põllumajandusliku kasutuse võimalust ette nähtud. Seda näitab enamasti puuduv hinnang rohumaade kultuurtehnilise seisundi osas ja täielikult nende saagikuse ja selle söödaväärtuse hinnangu vältimine. Lehma, hobust ja lammast nähakse vaid rohumaade olulisema (kõrge ja keskmise) looduskaitsealuse väärtuse võimalike säilitajatena Euroopa jaoks. Vana tõe uudse soovitusena (!) on kavandatud ranna- ja luharohumaade korrashoiu ühe alternatiivse abinõuna jälle kulu põletamine (lk. 9).

Kirjanduse põhjal koostatud peatükid 3 ja 4 ei ole seostatud lisadega 2 ja 3. Väljaande konkreetseid objekte kirjeldav osa (lisad 2, 3, 5) on millegipärast ainult eestikeelne. Vääruslikuks tuleb hinnata lisa 5, kuid siin jääb lahti mõtestamata tingmärk “teised niidud”. Fotod on pilkupüüdvad.

Kui käesolev väljaanne taotles olla panuseks (lk. 6) Eesti Riikliku Strateegia eelseisval koostamisel ja Euroopa märgalade aasta (1996) ning Ramsari konventsiooni (1971) 25. aastapäeva tähistamisel, siis seda küll mitte praeguse pealkirja all. Tõele lähemale viinuks pealkiri “Kaitseväärtustega aladest Eesti ranna- ja luharohumaadel”.

K. Annuk

T. Kukk, K. Kull. PUISNIIDUD (Lääne-Eesti Saarestiku Biosfääri Kaitseala väljaanne “Estonia Maritima”, 1997, nr. 2, lk. 1...249).

Puisniitude väärtus seisneb nende väga ulatuslikus seesmises mitmekesisuses, mis on kujunenud looduse ja kultuuri väga pikaajalise tasakaalustatud vastasmõju tulemusena. Võimalik, et meie Pärnumaa Vahenurme puisniit võib esindada isegi maailma liigirikkaimat niidutaimikut. Lokaalselt on puisniidud (metsaheinamaad, laastikud) olulised haruldaste niidutaimede kasvukohana, kuna sealt on leitud üle 50 kaitsealuse taimeliigi. Kunagi oli puisniit meil vana talurahvakultuuriga seotud ainulaadne maastikutüüp ja maarahvale

majanduslikult vajalik. Puisniitude püsimise eelduseks on niitmise jätkamine ja seda ka maastiku esteetilise väärtuse hoidjana. Kas arenev ökoturism ja kaitsealade loomine suudavad pidurdada viimase 70 aastaga toimunud 1000-kordset puisniitude pindala vähenemist, eriti nüüd, kus nende ümbruskonna taludes on lõpetatud loomapidamine? Puisniitude rohusaagi tarbimise taastamisele kaasaaitamiseks võinuks käesolevas väljaandes kasutada siinsete niidutaimede keemilise koostise väärtuse uurimise seniseid tulemusi sugukondade, perekondade ja liigi tasandil.

K. Annuk

T. G. Lamanova. *MEDICAGO SATIVA* L. AGROFÜTOTSÖNOOSI STRUKTUURSED ISE-ÄRASUSED KUZBASSI METSASTEPI-VÖÖNDI KATTEPUISTANGUTEL (Структурные особенности агрофитоценоза *Medicago sativa* L. на вокрышных отвалах в лесостепной зоне Кузбасса. – Растительные ресурсы, т. 33, вып. 2, с. 1...13, 1997).

Seitsme aasta vältel on bioloogilise rekultiveerimise käigus uuritud hariliku lutserni taimiku struktuurseid iseärasusi ja saagikust. Hariliku lutserni uuskülv (15 kg/ha) on tehtud tasandatud kivisöekarjääris ilma viljaka mulla täiendava pealeveota. Pinnast iseloomustatakse siin kui lössilaadset liivsavi, mille huumusesisaldus oli katse rajamise eelselt 1,6...0,5%. Hariliku lutserni heintaimiku vertikaalne struktuur erines siin varem esinenud aruniitude omast. Uuskülviga saadud heintaimik oli kõrgem, tema massi graafiline kujutis ei omanud püramiidi kuju. Alates kolmandast eluaastast oli ülekaalus liikide laiguline paiknevus. Mullapealse massi suurus ületas mitmekordselt, mullasisest massi oli aga 3...4 korda vähem ja fütomassi kogusaak oli väiksem, kui antud alal varem esinenud aruniitude. Kolmandal eluaastal moodustas heintaimiku kogukatteväärtus 79,3%. Mullapealne rohumass moodustas 5,8 t/ha, mullasisene 10,0 t/ha, s.o. vastavalt 33,9% ja 66,1% taimiku kogu biomassist. Heintaimiku botaanilist koosseisu iseloomustasid head söodатаimed. Sünantroopsete rohundite sisaldus oli väike. Liikide ja taimeisendite arv pinnaühikul olid väiksemad kui tsonaalsetel fütotsönoosidel. Saagis ei täheldatud määratud 17 mikroelemendi ülemäärast sisaldust. Ädala saagikus oli peaaegu või võrdne heintaimiku esimese niite omaga. Ädala karjatamine kahjustas lutserni. Seoses sellega, et kaevandataval alal oli varem põllumajanduslike kõlvikute (kännimaa, niit, karjamaa) osatähtsus mitte alla poole, on bioloogilise rekultiveerimise uurimistöid teostatud Venemaa riikliku teaduslik-tehnilise programmi "Bioloogiline mitmekesisus" raames. Töö ülesandeks oli tootmispindadel niiduks sobiva agrofütotsönoosi rajamise võimaluse selgitamine ja keskkonna loomine, mis tagaks muldade bioloogilise produktiivsuse taastumise.

K. Annuk